

Výzkum a vývoj v Národní knihovně ČR

Institucionální výzkum: Rozvoj Národní knihovny České republiky jako výzkumné organizace

Doba řešení: 2016–2020

Koordinátor: Adolf Knoll

Finanční podpora: MK ČR

URL: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/projekty-a-programy/nk-vyzkumna-organizace>

NK ČR se řídila svou dlouhodobou koncepcí výzkumu a vývoje na léta 2016–2020. V roce 2017 zpracovala rozšířenou koncepci do roku 2022 a nově do ní začlenila i oblast slavistiky. NK ČR využila též možnosti ucházet se o přidělení dodatečných finančních prostředků na svůj rozvoj jako výzkumné organizace z tzv. nákladů nespotřebovaných výdajů zřizovatele. Díky přiznání tohoto navýšení mohlo dojít k výraznějšímu pokroku řešení v několika oblastech (2, 3 a 6).

V souladu s koncepcí probíhalo v roce 2017 řešení v šesti níže uvedených oblastech.

Oblast 1. Výzkum knižní kultury středověkých Čech

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Kamil Boldan

Prvním cílem výzkumu je nové zpracování proveniencí středověkých rukopisů a inkunábulí uložených v NK ČR. V roce 2017 byl proveden popis všech provenienčních znaků zhruba stovky rukopisů z kmenového fondu, stovky rukopisů z pražské lobkowiczské knihovny a 360 svazků inkunábulí. Členka řešitelského týmu M. Svobodová se věnovala dějinám rukopisné sbírky pražské lobkowiczské knihovny, jež je součástí historického fondu NK ČR. Publikovala příspěvek *Odras zaniklých německých soukromých knihoven patnáctého a šestnáctého století z území kostnické diecéze v rukopisné sbírce pražské lobkowiczské knihovny*. V rámci základního výzkumu dějin knižní kultury středověkých Čech pokračovala členka řešitelského týmu R. Modráková ve studiu rukopisů klášterů benediktinek v českých zemích a navázala studiem středověkého rukopisného materiálu z dalších ženských klášterů. Dílčí výsledky prezentovala na mezinárodní konferenci, kterou spolupořádala univerzita v norském Bergenu. Další příspěvky přednesla v polské Jelení Hoře na téma rekonstrukce středověké klášterní knihovny v digitálním prostředí a v Praze (mezinárodní konference pořádaná CEFRES) na téma zprostředkování toku informací v okruhu ženských středověkých klášterů. Na výročním zasedání mezinárodního konsorcia středověké a renesanční muzikologie, které se konalo v Praze, prezentovala svůj výzkum notovaných rukopisů z kláštera benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě.

K. Boldan se věnoval dějinám sbírky rukopisů kláštera cisterciáků v Oseku. Publikoval německou studii o neznámém oseckém rukopisu s portrétní galerií saského panovnického rodu Wettinů. Dále připravil a do tisku odevzdal studii o dosud nepovšimnutém rukopisu, který v závěru svého života opsal biskup Jan Filipec, někdejší kancléř uherského krále Matyáše Korvína. V Nakladatelství Lidové noviny vyšla v koedici s NK ČR monografie *Václav Koranda mladší: Utrakvistický administrátor a literát* od J. Marka. V rámci mezinárodní spolupráce při výzkumu kulturního dědictví se R. Modráková zúčastnila zasedání konsorcia Text Encoding Initiative (TEI) v kanadské Victorii. K. Boldan se zúčastnil mezinárodní konference pořádané odbornou skupinou pro dějiny knižních vazeb, která se konala v německém Augsburgu.

Oblast 2. Hudební věda

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Zuzana Petrášková

V roce 2017 byly plněny úkoly všech čtyř projektem stanovených cílů. Pokračoval průzkum dosud nezpracovaných sbírek v Muzeu Bohuslava Horáka v Rokycanech, v kostele Povýšení sv. Kříže v Litomyšli a v kostele sv. Jana Křtitele v Teplicích, včetně předávání záznamů do databáze RISM.

Počet záznamů v databázi filigránů dosáhl výše 1 227; databáze je využívána spolupracovníky RISM i dalšími badateli. Přístupná je na adrese <http://aleph.nkp.cz/web/watermarks/intro.htm>. Byla vypracována *Metodika průzkumu filigránů na rukopisných hudebninách k určení jejich datace* a předložena k certifikaci.

Pokračovaly hloubkové revize a katalogizační práce na převodu papírové dokumentace sbírek již evidovaných v Souborném hudebním katalogu (SHK) do mezinárodní databáze RISM. Probíhal archivní průzkum pro přípravu tematických katalogů zpracovaných sbírek z fondu NK ČR, a to provenience Dr. Ludvíka Hornova, Barnabase Weise a kostela v Kolči. V Knihovně a archivu Pražské konzervatoře byla uspořádána cenná sbírka hudebnin Elisy hraběnky Šlikové. Do sazby byl odevzdán rukopis E. Šedivé pojednávající o sbírce hudebnin rodiny Clam-Gallas z Českého muzea hudby.

Průběžně probíhaly hloubkové revize záznamů v archivu hudebnin v Českém Krumlově, včetně předávání do databáze RISM. Všechny uložené záznamy jsou online přístupné na adrese <http://opac.rism.info>. Proběhl workshop připravený v NK ČR za účasti pracovníka mezinárodní redakce RISM – <http://www.rism.info/en/home/newsdetails/article/2/second-muscat-workshop-in-prague.html>. K vystavení je připravena databáze hudebních tisků z produkce vydavatelství Marco Berra.

Oblast 3. Zdokonalení virtuálního badatelského prostředí Manuscriptoria

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Zdeněk Uhlíř

V roce 2017 byla v rámci institucionálního výzkumu navržena, vytvořena a v poloprovozu zpřístupněna databáze edic plných textů dle konceptuálního modelu vytvořeného rok předtím, rovněž bylo do poloprovozu uvedeno uživatelské rozhraní pro přístup k plným textům soustředovaným v Manuscriptoriu. Byla vytvořena centrální databáze míst uložení historických dokumentů a uvedena do poloprovozu. Byla aktualizována definice komplexního digitálního dokumentu pro podprogram VISK 6, jakož i vyvinuta a uvedeny do poloprovozu příslušné adaptované nástroje, tj. generátor místa uložení či majitele a validátor balíčku VISK 6.

V rámci zavedení hromadných automatizovaných aktualizací obsahu indexu digitalizovaných dokumentů pomocí systému adaptabilních konektorů byl vyvinut a uveden do poloprovozu automatizační modul pro index digitalizovaných dokumentů. V rámci vývoje poloautomatizované hromadné tvorby záznamů v konkordancích v IDHF (Index digitalizace historických fondů) s ohledem na minulé i možné budoucí události v životním cyklu fondů fyzických dokumentů byl vytvořen a do poloprovozu uveden automatizační modul pro systém konkordancí v IDHF.

Pokračovala dlouhodobá spolupráce s chorvatskými partnery (Institut chorvatského jazyka a jazykovědy, Záhřeb; Národní a univerzitní knihovna, Záhřeb) na online zpřístupnění děl staročeského a starochorvatského písemnictví, které vykazují genetické vztahy, se záměrem korelovat plné texty s obrazovými kopiemi. Pokračovalo také pravidelné zařazování plných textů do Manuscriptoria.

V rámci rozvoje Manuscriptoria byla provedena revize tvorby osobního obsahu a zavedena funkce virtuální výstavy v Manuscriptoriu, přičemž byla vytvořena pilotní aplikace funkcionality ... *and the World Became Music*.

Na základě projektu realizovaného se společností Google byla provedena konverze digitalizovaných dokumentů do Manuscriptoria. Koncem roku 2017 obsahovalo Manuscriptorium 473 010 evidenčních záznamů, jakož i 84 717 komplexních digitálních dokumentů.

Oblast 4. Webové archivy pro vědecký výzkum

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Jaroslav Kvasnica

Oblast se zabývá potenciálním přínosem dat z webového archivu pro další vědecký výzkum, který byl ve druhém roce zaměřen na analýzu akvizičních metod u webových archivů, vznik metadat a jejich zpřístupnění uživatelům, resp. badatelům. Výstupem v Oblasti 4 byl publikovaný článek v recenzovaném periodiku a analýza, jež bude sloužit spolu s výstupy z předchozího roku k vytvoření experimentální aplikace, pomocí níž bude možné zpřístupnit metadata z webového archivu, která dosud nebyla volně přístupná, a to ve strojově čitelném formátu tak, aby našla využití jednak pro kurátory webových archivů a také byla využitelná pro další badatelské záměry realizované uživateli webového archivu.

Oblast 5. Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Zuzana Kvašová

V roce 2017 pokračoval výzkum problematiky dlouhodobé archivace v návaznosti na předchozí období. Oblast byla rozdělena na několik podoblastí, které se věnovaly různým specifickým tématům. První podoblast byla věnována analýze konceptu signifikantních vlastností v kontextu změn ve standardu PREMIS 3.0. Analýza ukázala na hlavní oblast zkoumání signifikantních vlastností pro kontext praxe NK ČR, pro kterou se ukazují být signifikantní vlastnosti na úrovni intelektuální entity (vybraných typů dokumentů). Tato analýza se stane základem pro článek v recenzovaném časopise, který je mezi cíli VAV na rok 2018.

Na téma autenticity digitalizátů knih se zaměřila druhá podoblast, jejímž výsledkem je článek, který přináší základní konceptualizaci autenticity včetně návrhu redefinice pojmu. Předložená konceptualizace rozvádí obecná ustanovení normy ISO 14721 užitím výsledků analýzy odborné literatury do návrhu konkrétnějšího rámce pro autenticitu digitalizátů knih v kontextu komplexního řízení jejich životního cyklu v knihovnách.

Třetí podoblast zahrnuje více dílčích cílů, ale jako celek se věnuje analýze aktuálně dostupných nástrojů pro identifikaci, validaci a charakterizaci. V roce 2017 byl zveřejněn článek věnující se specificky formátu JPEG2000, jeho rozšíření, perspektivě, dostupným nástrojům a vybraným institucionálním profilům. Z předchozího období pokračoval výzkum v oblasti metadat, který se zaměřil na postupy získávání a zaznamenávání metadat pro dlouhodobou archivaci v praxi s ohledem na existující standardy Národní digitální knihovny (NDK). Byl vytvořen první návrh metodiky pro vytváření balíčku SIP pro digitalizáty tištěných dokumentů, který předkládá doporučený postup pro vytváření balíčků SIP v kontextu standardizace NDK. Popisuje základní procedurální požadavky na vytváření dat a metadat při digitalizaci tištěných dokumentů takovým způsobem, aby byly usnadněny následující procesy dlouhodobého uchovávání v digitálním archivu v souladu s normou ČSN ISO 14721.

Poslední podoblastí byl pokračující výzkum v oblasti persistentních identifikátorů digitálních děl, v rámci kterého byla v roce 2017 připravena interní analýza, zaměřující se na okruhy, které je třeba ve stávající metodice pro užívání identifikátorů URN:NBN (certifikované v roce 2015) upravit pro vydání nové (aktualizované) verze metodiky. Nová verze bude reflektovat softwarové změny nástroje CZIDLO (kontext sklizené a související změny technických postupů v systému ČIDLO).

Výstupem Oblasti 5 byl rovněž článek s názvem *Zvukové dokumenty ve fondech paměťových institucí v kontextu dlouhodobého uchovávání v ČR. Přípravná studie NK k možnosti dlouhodobého uložení digitalizovaných dat* autorů Natalie Ostrákové a Filipa Šíra, jehož plnění bylo přesunuto z minulého období.

Oblast 6. Vývoj a ověřování metodik ochrany, konzervace a restaurování knihovních fondů (historických i novodobých) – vytvoření „Mezioborového metodologického centra restaurování a konzervace knihovních fondů“

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Petra Vávrová

V roce 2017 probíhala úprava formulářů centrální báze, tvorba manuálu pro průzkumníky, zdokonalována byla databáze a doplňován elektronický formulář na průzkum fyzického stavu svazků novodobých knihovních fondů, což vyplývalo z praktického využívání databáze.

Byla dokončena certifikace tří metodik pro využití v praxi: 1) Příprava novodobých knihovních fondů na hromadné odkyselování a kontrola kvality po odkyselování – kritéria výběru a proces zpracování; 2) Metodika dokumentace fyzického stavu a různých typů poškození historických fondů, zpracování a evidence konzervátorských a restaurátorských průzkumů s využitím systému ResIS; 3) Metodika restaurování starých tisků před digitalizací.

Pracovníci Odboru ochrany knihovních fondů (OOKF) zaškolili pracovníky na průzkum fyzického stavu fondů v dalších knihovnách, konzultovali uložení a manipulaci s knihovním fondem, např. v Hospitalu v Kuksu, v knihovně zámku Kynžvart a knihovně muzea v Lounech.

Bylo prozkoumáno přes 10 000 svazků knih na různé úrovni průzkumu fyzického stavu.

Z průzkumů knihovních fondů vyplývá, že významná degradace se projevuje nejen u novin a dalších dokumentů 19. a první poloviny 20. století, ale i u publikací z pozdější doby. Neexistuje dostatečný přehled o rozsahu poškození konzervačních sbírek a stupni i rychlosti další postupné degradace, dané stářím,

materiálem anebo uložením. Proto se pracovníci OOKF zaměřili na průzkum fyzického stavu fondů (ať už šlo o rychlý jednoduchý průzkum nebo o odborný vědecký instrumentální průzkum), pracovali s parametry znalostní databáze, monitorovali kvalitu ovzduší v depozitářích, vliv světla na papírové materiály, vyvíjeli a ověřovali metodiky ochrany, konzervace a restaurování knihovních fondů a zdokonalovali metodiky a analýzy materiálů knihovních fondů.

Celkem bylo od roku 2010 prozkoumáno přes 260 000 exemplářů knih. Jsou vybírány materiály, např. charakterizující novodobé fondy, které budou odkyseleny ve světě dostupnými odkyselovacími metodami (hromadnými i individuálními), knihy, které potřebují vyrobít ochranný obal apod. Dále byly informace z databáze využity k výběru knih se specifickými parametry, např. kožená či polokožená vazba, druh poškození – poškození kapitálku apod., k výběru pro konkrétní restaurátorské a konzervátorské zásahy. Využití databáze tedy již slouží v praxi pro rychlejší, efektivnější a především konkrétní výběr exemplářů knih ke konkrétním restaurátorským či konzervátorským zásahům, což je velmi efektivní, a urychluje práci při péči o rozsáhlé novodobé knihovní fondy. Také využití statistik získaných z databáze je velmi cenné s ohledem na rozsáhlost fondů; funkce filtrů jsou často využívány k získávání relevantních údajů. S rostoucím počtem prozkoumaných exemplářů v průběhu let, jsou pak tyto údaje přesnější a relevantnější.

V roce 2017 rovněž probíhal vývoj a výzkum v oblasti metody hromadného odkyselování knih metodou *in situ* ve víceúčelové vakuové komoře. Ve vývoji metody se bude pokračovat i v následujícím roce, protože je zde řada dílčích problémů, které je třeba řešit – především se jedná o vlastnosti hydrogelů, které je třeba připravit s definovanými parametry a otestovat je, zda jsou funkční pro tuto metodu.

Měření plynných polutantů probíhá v Barokním knihovním sále Klementina a průběžně i v dalších depozitářích, kde jsou srovnávány výsledky a je prováděna korelace s měřením certifikovanou laboratoří. V roce 2017 byly také prováděny průzkumy historických fondů (např. průzkum iluminovaných rukopisů, průzkum univerzitních tezí – památek ze seznamu UNESCO) a v dalším roce by měl být v souvislosti s certifikací metodiky s názvem *Metodika dokumentace fyzického stavu a různých typů poškození historických fondů, zpracování a evidence konzervátorských a restaurátorských průzkumů s využitím systému ResIS* nastaven funkční průzkum historických fondů. Dále byly prováděny experimenty a ověřování restaurátorských postupů v rámci restaurování univerzitních tezí a testování aplikace hydrogelů pro jejich restaurování.

Programové projekty výzkumu a vývoje

Národní projekty

IN-PROVE: budování INtegrovaného prostředí pro PRůzkum, Ochranu, Výzkum a Evidenci novodobých knihovních fondů

Doba řešení: 2016–2020

Příjemce dotace: NK ČR

Hlavní řešitel: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI II

V České republice jsou v současné době budovány čtyři konzervační sbírky vznikající na základě celostátního povinného výtisku, jedná se o NKF a UKF v NK ČR a o sbírky v MZK a VKOL. Tyto knihovny jsou povinny své konzervační sbírky chránit, budovat a v neposlední řadě i doplňovat. Výše zmíněné knihovny se rozhodly zahájit intenzivní spolupráci na vytvoření automatického nástroje, který by jim v budování novodobých konzervačních fondů pomohl. V letech 2012–2015 spolupracovaly na projektu NAKI *Vytvoření kooperativního systému pro budování a správu novodobých konzervačních knižních sbírek v ČR a vývoj potřebných nástrojů*. Na realizaci tohoto projektu přímo navázal další projekt podpořený dotačním mechanismem NAKI II – *IN-PROVE: budování INtegrovaného prostředí pro PRůzkum, Ochranu, Výzkum a Evidenci novodobých knihovních dokumentů*. Jedním z cílů je vytvoření integrovaného systému pro správu těchto knižních kolekcí jako základní platformy, do níž by byly zakomponovány v současnosti fungující nástroje – Virtuální depozitní knihovna, Registr digitalizace, Registr odkyselených dokumentů, Aplikace pro průzkum fondů. Vzniklo by tak jediné místo, kde by bylo možné získat všechny zásadní informace o konkrétním dokumentu: v jakých sbírkách se nachází, zda byl už zdigitalizován, zda

v některé sbírce proběhlo jeho odkyselení a jaký je jeho fyzický stav. Díky tomuto přehledu by bylo možno efektivně využívat finanční prostředky přidělené na péči o trvale uchované kulturní dědictví.

V roce 2017 byla zahájena druhá etapa řešení projektu. V jejím rámci byly zahájeny vývojové práce na jednotlivých softwarových nástrojích, zejména pak na integrovaném systému pro práci s konzervačními knižními sbírkami. Byla navržena podoba hlavního indexu používaného při mapování jednotlivých datových zdrojů, dále byl zpracován návrh struktury sjednocování záznamů a provedeny modelové sklizně dat s následnou filtrací a spojením do zobrazovacího modulu. Kromě tohoto nástroje byly realizovány práce na nástroji pro porovnávání rozsáhlých titulů periodik, který je vystavěn na technologii Apache SOLr. V roce 2017 byly zapracovány základní datové struktury, včetně popisů polí, a navržena podoba editačního rozhraní za účelem testování funkčnosti. Vedle těchto hlavních prací pokračovaly i aktivity směřující ke zkvalitnění nástroje pro výpočet minimálního počtu exemplářů novodobých dokumentů uložených v konzervačních sbírkách, průzkumy novodobých fondů, jež jsou důležité pro budování datové základny integrovaného prostředí či průzkum proveniencí částí fondů zúčastněných knihoven. V rámci projektu byl také v Olomouci uspořádán workshop ke zjišťování a odstraňování nekonzistencí v bibliografických bázích, jehož se zúčastnili zástupci mnoha českých knihoven. Do hodnocení výsledků výzkumu a vývoje bylo předloženo několik článků v odborném tisku. Projekt je tak realizován v souladu s plány řešitelského týmu a zatím dosahuje všech očekávaných výstupů.

INDIHU – vývoj nástrojů a infrastruktury pro digital humanities (DG16P02B039)

Doba řešení: 2016–2020

Hlavní řešitel: Martin Lhoták, KAV

Řešitel za NK ČR: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI II

Oblast tzv. *digital humanities* je v současné době jednou z nejprogresivněji se rozvíjejících oblastí vědecké práce v oblasti sociálních a humanitních věd, do které spadají obory, jakými jsou například historie, sociologie, jazykověda či filozofie. Kombinuje v sobě stávající výzkumné principy spojené se základním výzkumem, studiem pramenných zdrojů a sekundární literatury s možnostmi práce s elektronicky dostupnými daty, oborovými databázemi a dalšími digitálními zdroji, které s ohledem na zavedení automatizovaných operací a dalších postupů výpočetní techniky umožňují změnit klasické paradigma vědecké práce, jež je součástí odborných proseminářů jednotlivých vědních oblastí. Součástí *digital humanities* je i transformace klasických přístupů k prezentaci dosažených vědeckých poznatků, kdy se kromě klasických výstupů spojených s odbornými monografiemi, články ve vědeckých sbornících či fyzických výstav akcentuje prezentace ve virtuálním prostoru za využití 3D technologií, moderních virtuálních výstav úzce provázaných na možnosti sociálních sítí či v rámci nejnovějších trendů až prostřednictvím hologramů či 4D grafik a diagramů.

V roce 2017 byla na základě zadání připraveného v předchozím roce vybrána firma pro dodání programátorských prací, kterou se na základě výběrového řízení stala společnost InQool. Byl dohodnut harmonogram realizačních prací, které byly zahájeny přípravou nástroje pro vytváření virtuálních výstav. S řešitelským týmem na přípravě zadání editoru virtuálních výstav spolupracovali další dvě společnosti – webdesignerská a grafická firma Dipozitiv absolventů VŠUP a specialisté na uživatelská rozhraní Interaction4u napojení na FEL ČVUT. V návaznosti na výše uvedené vývojové práce se v průběhu roku uskutečnilo několik kol testování jednotlivých komponent pro budování prototypu virtuální výstavy, na kterém se podíleli jednotliví členové řešitelského týmu NK ČR.

Výzkumný tým NK ČR také podrobně sledoval využití různých open-source nástrojů využívajících výsledky OCR. Jako nejzajímavější do budoucna se jeví možnost spolupráce s Univerzitní knihovnou v Innsbrucku, která má v oblasti OCR dlouholeté zkušenosti (například nástroj Alitheia). Univerzitní knihovna v Innsbrucku je momentálně koordinátorem infrastrukturního projektu READ, jenž vyvíjí různé nástroje pro práci s rozpoznávanými soubory dat a dále provozuje infrastrukturu pro transkripci, rozpoznání a vyhledávání v historických dokumentech. Všechny služby, které takto provozuje, jsou otevřené a volně dostupné, přičemž samozřejmostí je i dostupné API rozhraní a aktivní využití posledních technických možností tzv. neuronových sítí. Výhodou je také zapojení různých typů osob a institucí – studentů opravujících texty, archivů, jež texty poskytují, a IT specialistů produkujících jednotlivé modely a skripty nejen pro čtení tištěných textů, ale zejména pak rukopisných děl. V rámci zakotvení projektu INDIHU mezi podobné vědecké projekty v zahraničí a dále také do komunity specialistů v oblasti *digital humanities* budou pokračovat jednání (jež jsou pro ČR klíčová i mimo tento projekt) o zahrnutí českých

vědci do tzv. Special interest group hnutí IFLA a dále také do konsorcia Alliance of Digital Humanities Organizations (ADHO). Za účelem integrace informačních zdrojů partnerů projektu byl v testovacím provozu nad metadaty z těchto zdrojů nasazen vyhledávací nástroj VuFind. V dalším kroku bude nutné analyzovat kvalitu vyhledávání, smysluplnost a funkčnost navržených fasetů, míru propojení zdrojů z různých databází, a následně navrhnout úpravy indexace, a současně se zaměřit na případné úpravy a obohacení metadat přicházejících z jednotlivých zdrojů.

Knihověda.cz: Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800

Doba řešení: 2016–2020

Hlavní řešitel: Lenka Veselá, KAV

Řešitel za NK ČR: Jindřich Marek

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI II

Rok 2017 byl druhým rokem řešení tohoto pětiletého projektu, jehož hlavním cílem je vytvoření virtuálního prostředí pro výzkum kulturního dědictví, konkrétně dějin české knižní kultury do roku 1800. Webový portál bude integrovat relevantní elektronické informační zdroje vytvářené v paměťových a výzkumných institucích, které dosud nebyly provázány. Především jsou to dvě větve české retrospektivní bibliografie, a to jak jazykově českých knih, tak cizojazyčných bohemik, dále zdroje k bohemikálním rukopisům. Sjednocení selekčních údajů v jednotlivých databázích a jejich kompletace je předpokladem integrace, která bude uskutečněna ve vyhledávacím rozhraní nástroje VuFind. Záznamy týkající se tiskařské produkce se v průběhu řešení projektu stanou podkladem pro zcela nový edukativní a výzkumný nástroj, jímž bude *Mapa tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800*. Do portálu bude zapojena také internetová *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku*. Součástí projektu je i realizace výstavy vizuálně atraktivních iluminovaných modlitebních knih z pozdního středověku a vydání několika monografií.

Dílí části projektu byly podobně jako v minulém roce řešeny paralelně. V rámci první etapy projektu plánované od 1. 3. 2016 do 31. 12. 2018 je projekt průběžně řešen v následujících částech:

1. Elektronická *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku*: V prvním roce řešení projektu byly vyřešeny otázky technického zázemí (instalace softwaru se svobodnou licencí MediaWiki) a do praxe byla uvedena metodika tvorby nových hesel. V roce 2017 byl dokončen převod tištěné *Encyklopedie knihy* od Petra Voita do elektronické podoby (cca 2 400 hesel). V těchto heslech bylo doplněno několik desítek tisíc vnitřních hypertextových odkazů na jiná hesla a v současné době probíhá import obrazových příloh k jednotlivým heslům (cca 700 obrázků). Pro tvůrce encyklopedie byl v roce 2017 zpřístupněn nový vizuální editor. Na úvodním setkání k projektu byl na základě porovnání heslářů stanoven postup k vytváření hesel v jednotlivých oblastech. V průběhu roku byla vytvořena základní nová hesla k rukopisné knize, která pokrývají jednotlivé oblasti (kodikologie obecně, paleografie, dějiny umění, středověká hudba, restaurování a knižní vazba). V následujícím roce naváží hesla ke konkrétním jednotlivinám a hesla budou důsledně propojena hypertextovými odkazy. Stejně tak vzniknou hesla o vývoji české knižní kultury ve středověku. V příštím roce bude do encyklopedie importováno cca 500 digitálních kopií, které byly v průběhu roku 2017 získány ze zahraničních a domácích institucí.

2. Bibliografické databáze: Databáze cizojazyčných bohemikálních tisků 1501–1800 (BCBT) a Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století (KPS) byly kompletovány o další část tiskařské produkce, která pochází ze 17. století; tento úkol bude vzhledem k jeho rozsahu dokončen v roce 2018. V databázích se v současné době nachází celkem cca 10 tisíc záznamů cizojazyčných a jazykově českých tiskařských bohemik, které byly již ověřeny, sjednoceny a doplněny o nové selekční údaje. Za účelem sjednocení selekčních údajů jsou ve všech databázích přijímány jmenné národní autority (srov. <http://autority.nkp.cz>) a implementována hesla z nově vytvořeného společného hesláře předmětových, žánrových hesel a nově také místa vydání (předmětová pole bibliografického formátu MARC 21 č. 650, 655 a 984), který pokryje tematické a žánrové spektrum tiskařské produkce i bohemikálních rukopisů. Tyto zcela nové selekční termíny, jež výrazně zvýší kvalitu výsledných rešersí a stanou se také podkladem pro *Mapu tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800*, byly v roce 2017 použity i pro záznamy 17. století.

3. Integrované vyhledávání v portálu: V roce 2017 byla testována první verze integrovaného vyhledávání ve vyhledávacím rozhraní nástroje VuFind a následně byla vytvořena nová verze s rozšířenou funkcí, která zohledňuje uživatelské požadavky, jež vznikly při testování. Nová verze umožňuje sofistikovanější vyhledávání (např. dynamickou kombinaci různých kritérií při vyhledávání) a je i uživatelsky vstřícnější. V roce 2017 byla do vyhledávání zapojena také Databáze knihovědné a kodikologické literatury.

4. *Mapa tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800*: Mapa bude uplatněna jako výsledek výzkumu v roce 2019. V roce 2017 bylo na základě analýzy dat indexovaných rozhraní rozhodnuto o architektuře systému a probíhá diskuse nad způsobem integrace do webového portálu.

5. Výstava *Modlitební knihy v pozdním středověku*: Výstava bude uplatněna jako výsledek výzkumu v roce 2019. V roce 2017 proběhlo se zástupci vedení NK ČR jednání o konkrétních prostorových možnostech realizace výstavy v Klementinu a spolufinancování výsledku ze strany NK ČR (tisk panelů, instalace, restaurátorská příprava, ostraha a další náklady, které nebudou financovány z projektu). Byla také vytvořena podrobná koncepce výstavy a doprovodné publikace a byl proveden výběr exponátů.

6. Tištěné výstupy: V roce 2017 probíhala příprava edukativní monografie *Počátky českého a moravského knihtisku* (plánovaný výstup na rok 2018, zajišťuje NK ČR) a také pokračovaly práce na dvoudílné monografii *Barokní frontispis v tiskařských bohemikálních tiscích* (plánovaný výstup na rok 2020, zajišťuje KAV). Projekt je řešen v souladu s podaným návrhem a smlouvou (včetně dodatků) a probíhá podle naplánovaného harmonogramu. Přestože jsou hlavní výsledky projektu plánovány až na závěr první a druhé etapy, bylo již dosaženo několika vedlejších výsledků. Vznikly dvě odborné studie zaměřené na metodologické a pramenné otázky spjaté s výzkumem a zpřístupněním pramenů k české knižní kultuře. Vedle webových stránek informujících o projektu (<http://knihoveda.cz>) jsou dostupné také profily na sociálních sítích Facebook a Twitter, které propagují projekt a budou širokou veřejnost průběžně seznamovat s jeho výsledky.

ARCLib – komplexní řešení pro dlouhodobou archivaci digitálních (knižních) sbírek

Doba řešení: 2016–2020

Hlavní řešitel: Martin Lhoták, KAV

Řešitel za NK: Zdeněk Vašek

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI II

V roce 2017 pokračovaly práce realizované v rámci projektu ARCLib – vývoj řešení pro archivaci digitálních fondů v knihovnách. NK ČR se na projektu podílí jako spoluřešitel společně s KAV, MZK a MU. Cílem projektu je vyvinout volně dostupný systém pro dlouhodobou ochranu dat (LTP) a tento systém následně nabídnout k využívání paměťovým institucím, které vlastní či spravují digitální data (zejména knihovny), ale nemohou si dovolit drahé komerční řešení. Softwarové řešení však představuje jen nezbytný základ služeb dlouhodobého uchovávání digitálních dokumentů. Další nezbytnou součástí jsou kvalifikovaní pracovníci využívající dokumentované postupy a manuály. Cílem projektu je mj. poskytnout tyto metodické dokumenty, podle kterých bude možné nastavovat strategie v dlouhodobém úložišti a řídit jeho provoz. NK ČR se na projektu podílí jako instituce spravující standardy a dlouhodobou ochranu digitálních dat, která má zkušenosti s největším objemem dat vzniklých digitalizací moderních knižních fondů. Díky zapojení NK ČR bude možné zaručit, že nový systém bude schopen přijímat digitální data z různých knihoven v ČR a zároveň bude možné bez dalších nákladů tato data uložit v systému NK ČR a naopak.

V roce 2017 bylo hlavní aktivitou v rámci projektu vytvoření návrhu metodiky pro provádění kroků logické ochrany digitálních dokumentů. Součástí metodiky je např. i doporučený postup, jak zavést v rámci organizace fungující dlouhodobé úložiště, jaké kroky je nutné provést k jeho certifikaci a jaké další nároky jsou s tím spojené. Metodika také poskytuje informace o datovém modelu systému ARCLib a doporučuje postupy pro kurátory spravující data v tomto systému. Metodika byla na podzim 2017 předložena k certifikaci MK ČR. Zástupci NK ČR se na přípravě metodiky aktivně podíleli. V rámci širších úkolů spojených s tímto projektem byl připraven návrh standardu pro digitalizaci a dlouhodobé uložení zvukových dat. Systém ARCLib má být schopen uchovávat různorodá digitální data a to i ta, která se v ČR zatím nezpracovávají. Pracovníci NK ČR proto ve spolupráci s dalšími odborníky připravili tento standard, aby mohl být systém připraven i na tento typ dat, který se začne v knihovnách od roku 2018 pilotně zpracovávat.

Průzkum, konzervace a péče o novodobé knižní fondy – materiály a technologie

Doba řešení: 2013–2017

Hlavní řešitel: Petra Vávrová

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI

Cílem projektu, který v roce 2017 skončil, bylo vytvoření metodik průzkumu fyzického stavu novodobých knižních fondů s využitím vybraných instrumentálních metod; vývoj speciálních materiálů pro obnovu a restaurování novodobých knižních fondů; vývoj a optimalizace specifických pracovních postupů a moderních technologií pro konzervaci a restaurování novodobých knižních fondů. Všechny tyto cíle byly splněny a metodiky a památkové postupy jsou certifikovány.

V roce 2017 byl dokončen výzkum zaměřený na průzkum, konzervaci a péči o novodobé knihovní fondy a vývoj nových materiálů pro konzervaci a restaurování novodobých knihovních fondů. Probíhaly tyto dílčí úkoly: dokončení měření a analýz pro tvorbu metodik a památkových postupů, tvorba knihy, organizace workshopů a konference – prezentace výsledků projektu.

Na realizaci projektu se mimo odborníků z řad NK ČR účastnili i vědečtí pracovníci z Textilní fakulty TU v Liberci, kteří v roce 2017 získali užité vzory na vyvinuté speciální textilní materiály a adheziva pro konzervaci a restaurování novodobých knihovních fondů, a to konkrétně speciální alkalické lepidlo pro textilní vazby a plátno se zátěrem vhodné pro textilní vazby novodobých knihovních fondů a další materiály pro vazbu, převazbu a restaurátorské zásahy.

V rámci projektu se konala 10. října 2017 konference s názvem *Péče o novodobé knihovní fondy – teorie s praktickými s ukázkami* zaměřená na prezentaci výsledků práce na projektu téměř stovce pracovníků knihoven a restaurátorů z celé ČR i ze zahraničí. Byla vydána kniha s názvem *Konzervace a restaurování novodobých knihovních fondů*, shrnující všechny získané poznatky během realizace výzkumu a vývoje v projektu.

Národní knihovna – rozvoj informační infrastruktury VaVal pro humanitní obory

Doba řešení: 2013–2017

Hlavní řešitel: Hanuš Hemola

Finanční podpora: MŠMT

URL: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/projekty-a-programy/ostatni-projekty/lr1308>

Hlavním cílem projektu bylo upevnění a další rozvoj informační infrastruktury pro poskytování informací z oblasti humanitních a společenských věd pro sféru vědy, výzkumu a inovací v ČR prostřednictvím zpřístupnění 18 titulů multioborových a oborově specializovaných databází v konsorciálních a individuálních licencích a zabezpečení primárních dokumentů prostřednictvím mezinárodních meziknihovních služeb.

Předmětem podpory projektu bylo zejména zabezpečení kontinuálního přístupu k ověřené a průběžně inovované nabídce elektronických informačních zdrojů z předmětné oblasti, kterou NK ČR systematicky buduje od konce 20. století pro profilové uživatele ze sféry VaVal jak v rámci individuálních, tak i konsorciálních licencí ve spolupráci s relevantními informačními, akademickými a výzkumnými institucemi. Základem podporované nabídky jsou primární a sekundární multioborové zdroje s tematickým těžištěm v humanitních a společenských vědách a specializované zdroje pro zabezpečení tzv. malých oborů (hudba a hudební věda; knihovnictví a informační věda; slavistika). Projekt podporuje navazující služby zpřístupnění primárních dokumentů prostřednictvím center mezinárodních meziknihovních služeb. Projekt prošel závěrečným oponentním řízením a byl úspěšně obhájěn v listopadu 2017.

Další aplikační projekty

Národní projekty

Program Veřejné informační služby knihoven (VISK)

Všechny projekty v jednotlivých podprogramech jsou jednoleté. Tyto projekty se týkají podpory konkrétních činností knihoven v oblasti vzdělávání, provozu digitálních knihoven, produkce digitálních dat (retrospektivní konverze katalogů, digitalizace sbírek), provozu informačních portálů, přístupu k digitálním zdrojům atp. V seznamu projektů již nadále nejsou uváděny statutární činnosti, dříve hrazené z programu VISK, na které NK ČR dostala finanční prostředky přímo do rozpočtu.

VISK 1

Koordinační centrum programu VISK

Odpovědný pracovník: Vít Richter

URL: <http://visk.nkp.cz/>

Koordinační centrum programu VISK zajišťovalo veškeré odborné, organizační a koordinační činnosti související s realizací celého programu VISK.

Sociologický výzkum České děti a mládež jako čtenáři v roce 2017

Odpovědný pracovník: Vít Richter

URL: <http://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/ctenarstvi-1>

Ve spolupráci s firmou Nielsen Admosphere byl realizován výzkum, který je kombinací kvantitativní a kvalitativní metody výzkumu. Výzkum byl zaměřen na čtenářské chování českých dětí, obvyklé způsoby trávení volného času, vlivy rodinného a školního prostředí na vztah dětí ve věku 6 až 19 let ke knihám a čtení obecně. Předmětem šetření bylo přes 2 000 dětí včetně rodičů.

Analytická bibliografie koncepce národního systému a příprava vzniku odborného pracoviště v NK ČR

Odpovědný pracovník: Hanuš Hemola

URL: <https://sites.google.com/view/analyticka-bibliografie-cr/>

Cílem projektu je navrhnout a popsat funkční model koordinovaného systému analytického zpracování českých seriálů s možností propojení na plné texty, včetně návrhu udržitelného finančního modelu, a vytvořit základ pro konstituování speciálního pracoviště analytické bibliografie v NK ČR.

Historická data

Odpovědný pracovník: Zuzana Kvašová

V roce 2017 pokračoval projekt *Historická data*, jenž navazoval na projekt *Konverze historických dat* z roku 2016 a jehož cílem bylo připravit a sjednotit digitální data vytvořená před rokem 2012 dle odlišných standardizací od standardizace NDK a zajistit jejich dlouhodobou ochranu uložením do LTP úložiště NK ČR.

VISK 2

Kurzy základní informační gramotnosti

Odpovědný pracovník: Eva Dostálková

URL: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=04_Vzd/03_OV_Akce/01_kurzy.htm

V rámci kurzů získávají frekventanti znalosti a dovednosti v rozsahu European Computer Driving Licence jako minimálního standardu vzdělání v oblasti práce s informačními a komunikačními technologiemi i pokročilé kompetence v oblasti počítačové a informační gramotnosti.

VISK 5

Retrospektivní konverze Generálního katalogu UKF I NK ČR

Odpovědný pracovník: Nataša Mikšovská

Cílem projektu byl předvýběr a příprava cca 31 300 záznamů tisků. Záznamy byly připraveny pro další etapu retrokonverze. Zároveň bylo zpracováno 18 300 nových záznamů ve formátu MARC 21, které byly zpřístupněny v bázi NKC a předány do SKC. Zpracovány byly záznamy abecedního rozsahu HAEN-HELISQ zahraniční knižní produkce z let 1801–1950. Finanční spoluúčast byla použita na doplnění 11 520 již dříve zpracovaných záznamů z retrokonverze o vybrané prvky věcného popisu.

Rekatalogizace starých tisků uložených v ORST NK ČR

Odpovědný pracovník: Alena Císařová Smítková

V roce 2017 proběhla další etapa rekatalogizace starých tisků. Do jednotné báze STT bylo doplněno dalších 3 100 záznamů, které byly následně odeslány do SKC. Záznamy byly zpracovány dle pravidel RDA/MARC 21.

VISK 6

Digitalizace historických dokumentů NK ČR

Odpovědný pracovník: Zdeněk Uhlíř

URL: <http://www.manuscriptorium.eu>

V roce 2016 bylo v rámci VISK 6 z fondu NK ČR (ORST a SK) digitalizováno celkem 75 dokumentů, tj. 28 918 obrazů. Všechny digitalizované dokumenty byly zařazeny do digitální knihovny Manuscriptorium.

Digitalizace vzácných historických rukopisů a tisků z fondu Hudebního oddělení NK ČR

Odpovědný pracovník: Zuzana Petrášková

URL: <http://www.manuscriptorium.eu>

V roce 2017 bylo v rámci VISK 6 z fondu Hudebního oddělení digitalizováno 31 rukopisných dokumentů, tj. 4 455 obrazů. Byly vybrány hudebniny z tzv. Mozartova Památníku, významné sbírky spravované Hudebním oddělením, která je badatelsky využívána v mezinárodním měřítku. Digitalizované hudebniny jsou propojené se záznamem mezinárodního soupisu hudebních pramenů RISM a specializovaným badatelům užívajícím tuto databázi dostupné ke studiu na adrese www.rism.info a v digitální knihovně Manuscriptorium.

VISK 7

Odkyselování a další ochrana vybraných novodobých fondů NK ČR

Odpovědný pracovník: Tomáš Foltýn (garant programu), Michaela Bežová (realizace projektu)

URL: <http://kramerius-info.nkp.cz/>; <http://visk.nkp.cz/visk-7>

Primárním cílem *Národního programu ochrany a digitalizace dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru KRAMERIUS* je ochrana tištěných dokumentů, které jsou ohroženy křehnutím a degradací papírového nosiče. Špatný fyzický stav těchto dokumentů znemožňuje nejen jejich půjčování uživatelům nebo zhotovování kopií pro zájemce, ale rovněž zkracuje jejich životnost a zhoršuje jejich uchovávání do dalších let. Pomocí programu VISK 7 je možné žádat o dotaci na jednotlivé podporované aktivity, které se týkají ochrany dokumentů – jedná se o digitalizaci, odkyselování dokumentů, které jsou poškozeny degradací dřevitého papíru, zhotovení ochranných obalů z lepenky archivních kvalit, nebo o konzervátorské a restaurátorské zásahy. Rovněž je možné pomocí tohoto programu žádat o instalaci nové verze Kramerius.

V roce 2017 se NK ČR v projektu pro tento program zaměřila na různé způsoby ochrany dokumentů. Došlo ke kompletní digitalizaci periodika *Venkov* vycházejícího v první polovině 20. století, které je ve velmi kritickém fyzickém stavu, a není prakticky možné ho půjčovat uživatelům. Svazky, které prošly digitalizací, byly nejen opraveny, ale rovněž uloženy do ochranných krabic z lepenky archivních kvalit. Technologií hromadného odkyselování bylo odkyseleno 1 764 ks svazků knih s celkovou hmotností 1 094,48 kg z fondu NK ČR, které byly ohrožené kyselou hydrolyzou papíru. Technologie hromadného odkyselování PaperSave Swiss byla vybrána na základě jejího předchozího testování v laboratorích oddělení vývoje a výzkumných laboratoří a na základě výběrového řízení. Na výběru, přípravě, kontrole a zpracování se významně podíleli pracovníci OOKF (Oddělení preventivní konzervace i Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří). Rozvíjely se i aplikace pro průzkum novodobých knihovnických fondů a Registru odkyselených dokumentů, které pomáhají zapojeným institucím při výběru dokumentů na odkyselování.

Kromě provedení vlastního projektu se NK ČR také aktivně zapojila do koordinace projektů jiných institucí, především při konzultacích ohledně procesu hromadného odkyselování nebo při výrobě ochranných krabic z lepenky archivních hodnot. Umožnila také zápůjčku chybějících ročníků či vydání digitalizovaných svazků. Rovněž ostatní řešitele informovala o chystaných novinkách v programu VISK 7, ať již na pravidelných setkáních, které se organizují v květnu a listopadu na pracovišti knihovny v Hostivaři, nebo například na celostátním semináři knihovníků muzeí a galerií, který se konal v září 2017 v Plzni.

VISK 8

Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku

Odpovědný pracovník: Edita Lichtenbergová

URL: <http://www.jib.cz/>; <http://info.jib.cz/>

Podpora umožnila plynulý provoz Jednotné informační brány (JIB). V rámci projektu byla v roce 2017 udržena nabídka zdrojů. Celkový počet aktivních zdrojů v JIB, který je spravován v lokální znalostní bázi, je 348. Počet dotazů Z39.50 služby přebírání záznamů byl v roce 2017 rekordní (od roku 2004), činil 1 820 319. Proti roku 2016 došlo k nárůstu o cca 700 000 dotazů. Vedle pozvolného každoročního nárůstu docházelo i během roku 2017 k automatizovanému hromadnému dotazování několika českých knihoven při doplňování jejich katalogů a aktualizaci záznamů. Na 60 500 (tedy o 40 %) se snížil počet záznamů konvertovaných z UNIMARC, většina knihoven přešla na MARC 21. Podrobné statistiky jsou vystavovány na informačním portálu JIB (<http://info.jib.cz/>). Dílčí rozvoj probíhá v souladu s rozvojem připravovaného Centrálního portálu knihoven.

Multilicenční zpřístupnění elektronických informačních zdrojů

Odpovědný pracovník: Hana Nová

URL: <http://visk.nkp.cz/visk-8-a>

V roce 2017 pokračovalo zajištění služby přístupu k elektronickým informačním zdrojům. České zdroje – Mediální databázi firmy Anopress – využívalo 62 knihoven a databázi právních informací ASPI firmy WoltersKluwer 30 knihoven. Databázi zahraničních deníků a populárně-naučných časopisů Library-PressDisplay si vybralo 21 knihoven.

Zajištění provozu a rozvoje oborových informačních bran v celonárodním měřítku pro obory knihovnictví a vědeckých informací a hudby

Odpovědný pracovník: Eva Bartůňková

URL: <http://kiv.nkp.cz/>

Hlavním cílem projektu v roce 2017 bylo pokračovat v rutinním provozu dvou oborových bran NK ČR, a to KIV (knihovnictví a informační věda) a MUS (hudba).

V oblasti knihovnických činností pokračoval výběr, hodnocení a zpracování internetových zdrojů do databází KKL (pro KIV) a NKC (pro MUS) včetně kontroly a oprav odkazů internetových zdrojů v databázi KKL a NKC. Oborová brána MUS ve svém informačním portálu přináší oborové zpravodajství, informace o projektech apod. Oborová brána KIV je součástí portálu KI Informace pro knihovny (IPK), který tak plní oborovou informační funkci. Oborová brána si ponechala vyhledávací funkce a informace týkající se brány samé, jejich zdrojů a vyhledávání. V technické oblasti podpora umožnila fungování služeb MetaLib a SFX.

Mezinárodní projekty

Spolupráce se společností Google

Odpovědný pracovník: Miroslava Hejnová; Adolf Knoll

Finanční podpora: MK ČR/VISK 6 (financování přípravy dokumentů k digitalizaci)

Spolupráce na PPP projektu *Hromadná digitalizace historických a vzácných dokumentů ve spolupráci se společností Google* rozvrženého do šesti let (2011–2016) byla prodloužena o rok s možností dalšího prodloužení. Stejně jako v předchozích letech i v roce 2017 proběhly přípravné práce pro hromadnou digitalizaci historických a vzácných dokumentů a také vlastní digitalizace dokumentů. Současně byla zpřístupňována digitální data veřejnosti, a to především prostřednictvím Google Books a následně také prostřednictvím elektronických databází NK ČR, tj. přes elektronický katalog SK <http://aleph.nkp.cz/cze/slk> a přes databázi starých tisků <http://aleph.nkp.cz/cze/stt>. Do Manuscriptoria bylo v roce 2017 konvertováno dalších cca 20 500 komplexních digitálních dokumentů do standardu TEI P5 ENRICH SCHEMA dle parametrů podprogramu VISK 6.

V průběhu roku se uskutečnilo osm transportů knih k digitalizaci v časovém intervalu cca šesti týdnů a bylo digitalizováno 33 107 historických a vzácných dokumentů. Do konce listopadu 2017 bylo předáno k digitalizaci 37 965 dokumentů; staženo do datového úložiště NK ČR a dešifrováno bylo 37 964 dokumentů. Od počátku projektu tak bylo digitalizováno 154 086 dokumentů.

Statistiky Google Books ukazují, že z první nejvíce využívané stovky knih ze segmentu zaznamenala za uplynulých šest měsíců nejvíce využívaná kniha přístupy od 29 205 uživatelů, zatímco knihu na 100. místě konzultovalo 2 788 uživatelů. Z celého množství využitých knih bylo nejvíce knih v němčině (54 %), latině (20 %), ve francouzštině (6 %) a dále v italštině, ruštině, polštině, češtině a dalších jazycích (vše 5 a méně %). Staré tisky se postupně konvertují do Manuscriptoria. Všechny digitalizované knihy jsou dostupné prostřednictvím odkazů z katalogu starých tisků a katalogu SK v digitální knihovně Google Books.

Česko-slovenská spolupráce při akvizici dokumentů

Česká knihovna při Univerzitní knihovně Bratislava a Slovenská knihovna v NK ČR

Doba řešení: od roku 2006 průběžně

Odpovědný pracovník za NK ČR: Jeanne Janoušková

Finanční podpora: MK ČR, MK SR

Projekt je realizovaný na základě dohody ministerstev kultury obou zemí. V rámci projektu nakoupila NK ČR pro Univerzitní knihovnu v Bratislavě (UKB) 912 titulů knih za 300 057,84 Kč. Celkově byly přidělené finanční prostředky přečerpány o 57,84 Kč. Částka 12 000 EUR, poskytnutá MK SR na nákup slovenských publikací pro fondy NK ČR a SK, byla přečerpána o 11,65 EUR: nakoupilo se celkem 977 publikací, 188 svazků (v hodnotě 2 823,22 EUR) pro NK ČR a 789 svazků (v hodnotě 9 188,43 EUR) pro SK. Podle průzkumu čtenářských preferencí patří slovenské knihy dlouhodobě mezi nejvíce půjčované cizojazyčné tituly (po titulech v angličtině) v NK ČR.

Projekt je velmi úspěšný a přínosný pro obě zúčastněné strany i kvůli garanci vzájemné vydavatelské dostupnosti. Slovenské přírůstky získané postupně za dobu trvání projektu jsou přístupné na webových stránkách NK ČR: <http://aleph.nkp.cz/web/csknih/2017/index.htm>.

Finanční mechanismus EHP a Norska

Knihy znovu nalezené

Doba řešení: 2015–2017

Odpovědný pracovník za NK ČR: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: Finanční mechanismus EHP a Norska, tzv. Norské fondy

Projekt *Knihy znovu nalezené* (EHP-CZ06-OV-1-039-2014) byl financován prostřednictvím finančního mechanismu EHP a Norských fondů v rámci programu CZ06 – *Kulturní dědictví a současné umění*. Řešiteli projektu byly NK ČR a norská nadace Stiftelsen Arkivet.

Základním cílem projektu bylo zmapování zhruba 12 000 svazků nebohemikálních dokumentů z období 2. světové války a krátce po ní, jejich následné zpracování dle platných standardů, bezpečné uložení a adekvátní prezentace uživatelům NK ČR. Všechny zpracované svazky jsou zpřístupněny v elektronickém katalogu NK ČR a dále i v bázi SKC, samozřejmostí je pak zajištění jejich zpřístupnění ve studovnách NK ČR. Vedle samotných knihovnických činností byl projekt zaměřen i na archivní výzkum, který měl osvětlit cesty a způsoby, jakými se dotčené knižní svazky dostaly do fondů NK ČR a zasadit tyto informace do kulturních dějin Evropy první poloviny 20. století. Právě tyto činnosti byly akcentovány v poslední fázi realizace projektu od ledna do dubna 2017. Jedním z dosažených výstupů je soupis archivních pramenů uložených v českých archivech, ve kterých lze provádět výzkum dané problematiky. Tento soupis, který je doplňován, je dostupný prostřednictvím webové stránky projektu. Dalším výstupem je studie popisující obecné otázky pohybu knižních celků na území tehdejšího Československa po 2. světové válce, která přehledným způsobem shrnuje rozsáhlé přesuny majetku v letech 1945–1950. V rámci dalších výstupů projektu byla připravena v prostorách norské nadace Stiftelsen Arkivet výstava o přesunech knih norské proveniencí na naše území, na jejíž přípravě se podíleli i pracovníci NK ČR, přičemž několik svazků knihovna do Norska zapůjčila. Posledním výstupem byla nová, aktualizovaná verze projektového webu, který je dostupný na adrese www.knihyznovunalezene.eu.

Realizace projektu byla v dubnu 2017 úspěšně završena. Během řešení projektu byly splněny všechny závazné cíle a dosaženo všech výsledků. V některých aktivitách zahájených projektem bude NK ČR dále pokračovat.

Fondy pro bilaterální spolupráci (BFB iniciativy) EHP a Norských fondů

Iniciativa III. Teorie v praxi – využití edukačního programu

Doba řešení: únor–duben 2017

Odpovědný pracovník za NK ČR: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: Fond pro bilaterální spolupráci (BFB iniciativy) EHP a Norských fondů

V rámci realizovaného projektu *Knihy znovu nalezené* byly vedle žádosti o prodloužení projektu podány i další dílčí projekty zaměřené na aktivní spolupráci českých a norských výzkumných organizací formou bilaterální spolupráce, ke které byly znovu přizváni odborní pracovníci norské nadace Stiftelsen Arkivet. Třetí BFB iniciativa úzce navázala na dvě předchozí iniciativy i na samotný projekt *Knihy znovu nalezené*. Hlavním cílem bylo využití edukačního programu, vytvořeného ve druhé BFB iniciativě, v praxi – při přednáškovém turné v ČR a v Norsku. Pracovníci projektu navštívili celkem deset vybraných středních a vysokých škol (po pěti v Norsku a ČR). První část turné probíhala v Norsku, kde řešitelé projektu navštívili vzdělávací a kulturní instituce v Kristiansandu, Arendalu, Oslu a přilehlém okolí. V rámci přednáškového cyklu po ČR volně navazujícího na norskou část přednáškového turné navštívili pracovníci NK ČR

a Gro Kvanvig z norské nadace Stiftelsen Arkivet ÚISK FF UK v Praze, Slezskou univerzitu v Opavě, Matiční gymnázium v Ostravě, FF Univerzity Pardubice a Vyšší školu informačních studií a knihovnictví v Praze. Jednotlivé přednášky otevřely diskusi o prezentaci kulturního dědictví a spolupráci mezi pamětovými institucemi, školami, studenty a pedagogy, včetně srovnání mezi vzdělávacími programy ukotvenými v norském a českém školském systému. Součástí realizace BFB iniciativy byla i aktivní účast na konferenci *Where are the libraries that were looted by the Nazis?*, kde byl vystaven speciální roll-up banner, jehož cílem bylo ukázat, že právní předchůdce NK ČR – Národní a universitní knihovna – navrátila v průběhu let 1945–1949 tisíce knih do spojeneckých zemí. Banner zároveň reflektoval chronologickou návaznost repatriací a demonstroval, že ne všechny nebohemikální knihy uložené v Rezervních fondech NK ČR jsou zahraniční provenience, což je otázka, která nebyla dosud dostatečně reflektována nejen zahraničními médii, ale ani zainteresovanou veřejností. Na závěr iniciativy se v Praze uskutečnil seminář projektu, na němž byla diskutována nová zjištění dosažená v rámci mezinárodní spolupráce.

Iniciativa IV. Prohlubování výzkumu kulturního dědictví

Doba řešení: květen–září 2017

Odpovědný pracovník za NK ČR: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: Fond pro bilaterální spolupráci (BFB iniciativy) EHP a Norských fondů

I tato iniciativa byla realizovaná v návaznosti na projekt *Knihy znovu nalezené*. V jejím rámci byly naplánovány celkem čtyři aktivity, jejichž cílem bylo dále prohloubit mezinárodní dosah všech výstupů projektu. Řešitelé projektu se v rámci iniciativy zúčastnili mezinárodní konference *Accepting and Holding Objects "in Trust" – an International and Interdisciplinary Perspective*, která se uskutečnila v květnu 2017 ve Vídni. T. Foltýn a M. Strouhalová přednesli během konference příspěvek nazvaný *Looted, stolen, confiscated or just given? About the most common questions arising during the Books Discovered Once Again project realization*. Příspěvek je zároveň shrnut do podoby odborného článku, který vyjde ve sborníku z této akce. Další realizovanou aktivitou byl souvislý dvoutýdenní badatelský pobyt M. Strouhalové v Bundesarchivu v Berlíně v červnu 2017. V rámci tohoto výzkumu objevila M. Strouhalová dosud badatelsky nevyužité informace k problematice přesunů kulturních statků knižní povahy v období 2. světové války a pořídila řadu kopií těchto dokumentů, které umožní další výzkum. Tyto informace byly následně použity při sepsání odborné monografie *Hidden or forbidden? Remarkable history of the books stored in Reserve Collections of the National Library of the Czech Republic*, která byla dalším samostatným výstupem realizované iniciativy. Na konci realizace iniciativy byl pak v Kristiansandu uskutečněn společný workshop za účasti pracovníků z ČR i Norska, kde se diskutovaly další možnosti výzkumu provenienčních znaků, relevantní archivní zdroje i možnosti zapojení do dalších mezinárodních projektů.

Koncepce integrace cizinců v roce 2017

V roce 2017 NK ČR poprvé s podporou MV ČR a MK ČR realizovala projekty vedoucí k naplňování *Koncepce integrace cizinců*. Celkem se jednalo o pět projektů zaměřených na interkulturní vzdělávání knihovníků a rozvoj interkulturních služeb v českých knihovnách.

Kurz interkulturních kompetencí

Doba řešení: 2017

Odpovědný pracovník: Kateřina Nekolová

Finanční podpora: MK ČR

Spolupracující organizace: Slovo 21

V roce 2017 se uskutečnily dva dvoudenní kurzy interkulturních kompetencí pro knihovníky. Na základě doporučení MV ČR byly kurzy zajišťovány spolupracující organizací Slovo 21. Prvního kurzu, který se konal v Brně ve dnech 9. května – 22. června, se zúčastnilo 11 knihovnic a knihovníků. Druhý kurz se konal ve dnech 6. září – 26. října v Praze v sídle organizace Slovo 21. Evaluace obou kurzů byly pozitivní.

Workshop: zavádění interkulturních knihovnických služeb

Doba řešení: 2017

Odpovědný pracovník: Kateřina Nekolová

Finanční podpora: MK ČR

Workshop se uskutečnil 24. října v učebně KI v pražském Klementinu. Obsahem byly základní informace o tématu. V diskusní části se řešila témata jako financování, jednání se zřizovatelem, postoje zaměstnanců a uživatelů atd.

Centrální zpracování základních informací o knihovně a propagačních materiálů do cizích jazyků

Doba řešení: 2017

Odpovědný pracovník: Kateřina Nekolová

Finanční podpora: MK ČR

V rámci tohoto projektu byly připraveny letáky a plakáty, které mají představit knihovnické služby lidem, kteří neovládají dobře češtinu. Pro grafické zpracování plakátů byla vybrána ilustrátorka Eva Roverová. Vzhledem k tomu, že umístění všech situací na jeden plakát by nebylo vhodné, vytvořily se dvě verze. Jedná se o překlady vět „vítejte v knihovně“ a „knihovna pro všechny“, které jsou vždy doplněny čtyřmi ilustracemi. Dále byl vytvořen krátký text přibližující fungování českých knihoven. Tento text byl na letáčcích doplněn stejnými ilustracemi, které se objevily na plakátu. Také byly do angličtiny, ruštiny, vietnamštiny a ukrajinštiny přeloženy fráze a pojmy, které poslouží jednotlivým knihovnám při přípravě informačních materiálů o vlastní činnosti.

Pilotní projekt zavádění interkulturních služeb v Městské knihovně Chodov

Doba řešení: 2017

Odpovědný pracovník: Kateřina Nekolová

Finanční podpora: MK ČR

Spolupracující instituce: Městská knihovna Chodov

Tento projekt měl za cíl podporu Městské knihovny Chodov při zavádění interkulturních knihovnických služeb. NK ČR uzavřela s Městskou knihovnou Chodov smlouvu o spolupráci. V rámci projektu byly stanoveny čtyři hlavní body: interkulturní vzdělávání, pořízení cizojazyčného fondu, doučování a jednorázové akce ve formě výstav a besed. Uskutečnila se výstava, Živá knihovna se studenty a lekce interkulturního vzdělávání, doučování navštěvovaly děti původem z Vietnamu, nakoupeny byly cizojazyčné publikace i učebnice češtiny. Aktivity pořádané v rámci projektu měly pozitivní odezvu.

Pilotní projekt zavádění interkulturních služeb v Masarykově veřejné knihovně Vsetín

Doba řešení: 2017

Odpovědný pracovník: Kateřina Nekolová

Finanční podpora: MK ČR

Spolupracující instituce: Masarykova veřejná knihovna Vsetín

Tento projekt měl za cíl podporu Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně při zavádění interkulturních knihovnických služeb. NK ČR a Masarykova veřejná knihovna Vsetín uzavřely smlouvu o spolupráci. V rámci projektu byl rozšířen fond cizojazyčné a vícejazyčné literatury a učebnic češtiny, rozšířila se spolupráce s Centrem pro integraci cizinců, uskutečnily se prohlídky knihovny s tlumočením, konala se výstava, Živá knihovna a beseda s fotografem Janem Šibíkem. Aktivity v rámci projektu se setkaly s pozitivní odezvou.

D. Ostatní

Analýza mzdové, věkové a vzdělanostní struktury zaměstnanců knihoven v ČR v letech 2016–2017

Doba řešení: 2017

Hlavní řešitel: Vít Richter

Finanční podpora: MK ČR, účelová dotace

URL: <http://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/pruzkumy/analyzy-mzdove-vekove-a-vzdelanostni-struktury-pracovniku-knihoven-CR>

Opakovaný celostátní průzkum byl realizován v průběhu května 2017, zúčastnilo se ho 748 veřejných a specializovaných knihoven. Údaje byly poskytnuty celkem za 5 559 pracovníků knihoven. Sběr dat byl uskutečněn formou formalizovaného dotazníku v podobě webového formuláře, který vznikl ve spolupráci s NIPOS.